

Політика як міф і наукова діяльність

Юрій Шайгородський,
кандидат психологічних наук,
президент Українського центру політичного менеджменту

**Найзгубніша помилка,
яка будь-коли була зроблена в світі, -
це відокремлення політичної науки
від моральної.**

П. Шеллі

**Міф – це інтегруючий феномен,
в якому символи національної ідентичності
набувають зрозумілого значення.**

Дж. Армстронг

Історії досліджень і тлумачень політики понад 2,5 тисячі років. Але й досі уявлення про політику, про систему категорій і понять, які описують це явище, про його функції залишаються дискусійними. І це зрозуміло. Політичні явища стають предметом дослідження філософії, психології, соціології. Багатомірністю політики пояснюються і численні визначення її категорій і понять, тлумачення її функцій юристами, економістами, істориками, демографами, педагогами. На стиках політичної науки з іншими формуються відносно самостійні – політична психологія, політична філософія (філософія політики), політична економіка, політична соціологія, політична історія тощо, які продукують своє бачення цього багатоаспектного явища.

В сучасних дослідженнях політика виокремлюється, по-перше, як „чиста”, універсальна сутність, яка є предметом політичної науки. Ця наука може претендувати на відпрацювання узагальненого визначення, яке не лише окреслює її сутність, але й синтезує різні види політики – внутрішню, зовнішню, економічну, правову, соціальну, демографічну, етнонаціональну, еміграційну тощо. Відносно окремих видів політики можливі часткові, специфічно зорієнтовані визначення. Важливою, на нашу думку, залишається одна з методологічних вимог – вони не

повинні суперечити загальному (узагальненому) її визначенню, оскільки диференціація знань про політику, багатоаспектність аналізу не мають „розмивати” універсальну її сутність.

Політика як суспільне явище зорієнтована на розв’язання широкого кола проблем і завдань – політичної влади, політичної організації суспільства, діяльності політичних партій і громадських організацій, взаємовідносин суспільних класів, соціальних груп, еліт у державі, міжнародних відносин, прав і свобод громадянина тощо. Тому в загальному вигляді політику можна трактувати як **сукупність знань, ідей, дій, результатів з розкриття сутності політичного життя, механізмів його організації і контролю над політичним життям суспільства і держави у внутрішньому і зовнішньому вимірах**. Таке визначення дещо абстрактне, але воно охоплює не тільки фактори боротьби за владу, але й вирішення конфліктів, ролі держави як арбітра у відносинах класів, соціальних груп, верств, політичних партій, інститутів громадянського суспільства, особистостей.

Запропоноване визначення не заперечує трактування політики, які вже існують: 1) як відносини між класами, соціальними групами, партіями щодо специфічної боротьби за владу; 2) ототожнення політики з іншими суспільними явищами, такими як панування, влада, держава тощо; 3) пояснення через функції – управління, підтримання порядку, збереження миру в середині країни і за її межами, ведення війни, контроль над суспільством і людиною; 4) визначення політики через її цілі. Безумовно, ці трактування розкривають різні аспекти політики, але не є цілісними. Очевидно, будь-яке визначення політики, яке охоплює лише частину цього суспільного явища, має право на життя доти, доки не прагне стати універсальним. Без претензії на універсальність спробуємо визначити роль міфу в політиці і пояснити тезу, винесену в назву статті.

Політика як об’єкт і предмет політичної науки, політичної філософії, політичної соціології, політичної психології та інших наук або галузей знання вивчається як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Розробка теорії політики є сьогодні найбільш актуальною проблемою політичної науки і політичної філософії. Більшість дослідників визнає, що знання про політику дають змогу удосконалювати її у двох значеннях: а) як загальний природноісторичний процес організації суспільного життя в якості держави та її інститутів (не тільки політичних), політичних відносин, інститутів громадянського суспільства; б) в якості контрольної-регулятивної системи, яка скеровує життя соціуму в цілому, діяльність і відносини суспільних груп, верств, класів, націй, країн, людства в цілому (запобігання глобальним конфліктам, встановлення цивілізованого світопорядку тощо).

У цих двох значеннях політика взаємодіє з економікою, мораллю, релігією і т. д., інколи виходить на перший план (революції, війни, докорінні реформи) і скеровує цю взаємодію. Ця роль політики обумовлена трьома її властивостями: універсальністю механізмів, всеохоплюючим характером,

здатністю впливати на будь-які сторони практичного життя суспільства, держави, людини. Навіть коли людина декларує, що вона далека від політики, то політика завжди поряд і поширює свій вплив на кожен суспільний інститут, на кожну людину або у вигляді „чистої” політики (вибори, реформи, закони), або через синтезні форми (економічна, правова, соціальна, демографічна політика тощо), або прямо чи опосередковано – через вплив на політичну свідомість, формування політичної культури, політичної моралі тощо, оскільки політика пронизує всі неполітичні суспільні феномени, відносини, сфери. При аналізі суспільного життя методологічно важливо враховувати високу функціональність політики, її здатність докорінно впливати на це життя як в позитивному, так і в негативному плані.

Історія суспільного розвитку свідчить, що в часи кризових, переломних його періодів актуалізується увага до міфологічної складової політики. Зауважимо: сама політика сьогодні все більше набуває ознак міфу. На тлі політизації масової свідомості все більше міфологізується уявлення людей про роль і місце політики і політиків у вирішенні проблем і завдань розвитку держави, суспільства. Міфологічна складова, особливо в періоди переоцінки цінностей, визначення напрямів політичного розвитку, стає все більш вагомю, щонайменше – необхідною у визначенні категорій і понять сучасної політичної науки.

Поняття „міф” поступово втрачає жорсткий зв’язок з давниною і стає центральним у понятійній мережі, коли говорять про „міфологічну свідомість”, „міфологічне мислення”, „політичну міфологію” тощо. Радянська політична наука розглядала міф більше як соціально-психологічну складову і менше – як феномен політичного життя. І тільки на початку 1990-х років, коли загострився інтерес до проблем міжнародної розрядки, завершення „психологічної війни”, посилення глобального співробітництва, розвитку політичних еліт і політичного лідерства, формування української політичної нації, наукова думка ретельніше почала аналізувати міфи як частину політичного життя суспільства. В цей же час актуалізувалася проблема співвідношення політики і міфу, ролі міфів у розробці і здійсненні політики. Політична міфологія почала виокремлюватися у відносно самостійне відгалуження політичної науки. Українські і російські дослідники підхопили естафету Ж. Сореля і почали вивчати не тільки міф як такий, а й політичний міф як результат інтелектуальної і громадсько-психологічної діяльності, як засіб політичних маніпуляцій, як спосіб осягнення політичного світу і впорядкування суспільної свідомості і поведінки. Поняття „політичний міф” в сучасній науковій літературі стало важливим інструментом пізнання свідомості людей, політики, політичної поведінки лідерів, еліт, особистостей.

У науковому плані, досліджуючи політику та узагальнюючи взаємодії на рівні суспільної свідомості, соціальних відносин і колективної поведінки, дослідники ключовим визначають поняття ідеології. Саме

ідеологія концентрує основні ідеї, що використовуються для оцінки чинної політичної системи та політичних відносин, для їх можливого вдосконалення чи суттєвих змін. За допомогою ідеології стає можливим об'єднання соціальних груп на підставі спільних політичних цінностей і переконань. Ідеологія, нарешті, є способом орієнтації в політичному середовищі. Водночас вона певним чином „уніфікує” свідомість, ідеї, а відтак суттєво впливає на спосіб життя і поведінку громадян. А „сфабриковані” чи міфологізовані ідеї часто використовуються для легітимації існуючого політичного ладу.

Політику та ідеологію тісно пов'язують об'єктивні передумови – потреба, інтерес, ціль, мотив, а також суб'єктивні – гасла, ідеї, заклики. Ідеології в теоретичній або псевдотеоретичній формі віддзеркалюють потреби, інтереси, цілі, мотиви різних соціальних суб'єктів – націй, класів, верств, партій, держав, а політика є засобом реалізації тих ідеологій, суб'єкти яких мають державну владу, контролюють політичне життя суспільства і є засобом боротьби за владу опозиції. Структурні елементи політичної ідеології – політичні теорії, концепції, ідеї, програми, ідеали, гасла [1] – логічно входять в технології політики і є механізмом взаємозв'язку політичної теорії і практики.

Зв'язок політики і політичних ідеологій, глибока сутнісна єдність їх пізнавальних та організаційних функцій створюють, трансформують, модернізують або руйнують суспільства. Висока функціональність політики та ідеологій породжує проблему продуктивної взаємодії, розмежування їх соціального простору. Коли такого розмежування немає, то виникає надмірна ідеологізація політики, і тоді вона стає лише інструментом реалізації ідеології. XX століття продемонструвало два яскравих приклади, коли ідеологія підпорядковувала собі усе політичне, а потім економічне і культурне життя, спотворювала мораль. Нацистсько-фашистська і більшовицька ідеології не тільки створили тоталітарні держави і суспільства, але й стали головною причиною Другої світової війни, оскільки обидві претендували на глобальне панування, одна під гаслами расизму, інша – світової пролетарської революції.

Через взаємодію з ідеологією посилюється функціональність політики. Як система ідей і цінностей, ідеологія втілюється в різних формах суспільної свідомості, що розрізняються за своїм предметом, рівнем відображення інтересів і потреб певного соціального суб'єкта і своєю соціальною функцією. Ідеологією пронизані політична свідомість, економіка, право, мораль. „Скрізь і повсюди, куди вона проникає, ідеологія намагається заявити про себе оригінальними узагальненнями, висновками, оцінками. Як правило, вони виявляються суб'єктивними, тобто оцінками і судженнями того суб'єкта, виразником інтересів якого є дана ідеологічна система” [2].

У дослідженні політики активно використовуються такі поняття політичної науки, як „політичне буття”, „політична свідомість”, „політичне

життя суспільства”, „політичні процеси”, „політична ідеологія”, „політична психологія”, „політична мораль”, „політичні інститути” тощо. Навколо них групуються інші. Зрозуміло, що в категоріально-понятійному арсеналі політичної науки є суто політологічні поняття, як, наприклад, категорія політики, а є й синтетичні, що констатують взаємодію двох чи більше сфер суспільства, наприклад, категорія політичної моралі, або - поняття „політична культура”, що синтезувало взаємодію політики і культури.

Застосування тих чи інших понять, їх сукупності залежить як від загальних якостей політики, так і від конкретних історичних умов епохи, особливостей розвитку суспільств. Наприклад, поняття нацизм, фашизм, більшовизм, сталінізм та інші, які характеризують тоталітарні політичні режими, є породженням ХХ століття. Якщо політика проявляється і розгортається як загальний і специфічний, конкретно-історичний політичний процес, то й категорії і поняття застосовуються загальні, специфічні і конкретно-історичні.

Слід зауважити, що визначення тих чи інших понять в якості ключових категорій залежить здебільш не лише від мети дослідження, але і від дослідницьких смаків. Та обставина, що не існує теоретичної моделі, здатної системно інтерпретувати ідеальну сферу політики, не в останню чергу обумовлюється неоднозначним тлумаченням поняття політичної ідеології, її статусу. Адже такі різні поняття, як „суспільна свідомість”, „цінності”, „переконання”, „комунікації” тощо, які використовуються в дослідженні цього явища, відображають лише окремі аспекти політичної активності людини. Для формування цілісної світоглядної системи необхідно конструктивно поєднати ідеологію з іншими формами суспільної свідомості, інакше вони почнуть витісняти одна одну. Йдеться, зокрема, про політичну ідеологію і політичну міфологію, які стають справжніми „конкурентами” у символічному світі політики. Разом з тим, ця „конкуренція” вибудовується на ґрунті взаємної залежності, певної спорідненості.

Руйнування ідеології як раціональної конструкції відбувається досить легко, а ось її міфологічні корені продовжують існувати століттями. Саме тому будь-яку ідеологічну доктрину неможливо вивчати лише з точки зору аналізу її складових. Ідеологія має досліджуватись як результат соціокультурної міфотворчості. Історія суспільного розвитку свідчить, що найбільш ефективними з точки зору суспільного управління як важливої функції ідеології, стають саме ті ідеології, що експлуатують ірраціональні механізми, глибинні символи і схеми колективної свідомості. Водночас, на відміну від міфу, ідеологія, перш за все, – раціональний конструкт, що усвідомлюється як система ідей і цінностей, котрі виражають інтереси окремих класів і груп. Хоча, підкреслимо, ідеологія формується на основі міфології (як сукупності міфів), несе в собі її характеристики і „апелює” до її беззаперечності.

Суттєвою ознакою сучасних політичних ідеологій є їх технологізація.

Технологією стає і сучасний політичний міф. Стихійна міфотворчість замінюється свідомим конструюванням міфів. Вона не пояснює реальність, а вибудовує ілюзію.

Політичний міф став складовою століттями відпрацьованої і удосконаленої технології управління суспільною свідомістю. Наприклад, публічна політика є певним міфологічним простором, де творяться, живуть, конкурують, гинуть і відроджуються психологічні, ідеологічні та етнополітичні міфи. В сучасних умовах міф все більше набуває раціональних ознак, хоча б з тієї точки зору, що стає інструментом раціональної політики, яка використовує міф для реалізації прагматичних цілей. В ситуації прагнення до створення єдиного, цілісного світогляду, прийняттого для суспільства за браком засобів реалізації, виникає сучасний політичний міф. А в нинішніх умовах невизначеності, наростання всеохоплюючої кризи він починає діяти як своєрідний захисний механізм соціуму.

Парадоксальність полягає в тому, що міф, за визначенням явище ірраціональне, все більше слугує раціоналізації політики, бажанню реалізувати прагматичні інтереси і цілі.

Політика різних історичних епох, різних держав розрізняється за змістом, цілями, суб'єктами і об'єктами політичного процесу, політичними відносинами в суспільстві (між владою і народом, між політичними елітами, партіями), міждержавними відносинами. При цьому структура завдань політики змінюється мало: порядок, стабільність, організація або розв'язання конфліктів, ефективність влади, оборона чи агресія тощо. Тому й технології політики у різних державах подібні: вибори, організація прихильників, підтримка союзників, ізоляція противників, визначення і маніпуляція соціальною базою політики (клас, верства, вікова група тощо), вибір стилю спілкування з різними політичними інститутами і силами, символіка, ритуали тощо.

Тим часом подібні за формою технології політики мають різний національний зміст, традиції, міфи, що визначають різні види національної політики. Сукупність загальноцивілізаційних якостей, універсальних основ і національної, історичної специфіки країни робить політику кожної держави унікальною, але прогнозованою. Наприклад, серед аналітиків побутує теза, що будь-які демократичні реформи в Росії ведуть до зміцнення самодержавства. І тут немає нічого образливого. Імперські цілі завжди відверто визначалися російською державою, як це робиться й зараз. Під ці цілі формується не тільки політика, а й суспільна свідомість, вибудовується сучасна політична міфологія. Навпаки, в Україні домінуючим залишається міф про „гуртовність”. Залишаючись самостійною державою, Україна прагне об'єднання з кимось (Схід, Захід) для вирішення власних проблем. Утворюється своєрідний „вододіл” цивілізаційних, ціннісних суперечностей.

Національні особливості політики залишаються відносно стійкими

при різних політичних режимах, якщо немає кардинальних відходів від національних інтересів, але змінюються тактичні орієнтири, засоби в залежності від якісних характеристик тієї групи політичної еліти, яка отримала владу. Водночас кожне нове покоління сприймає національну політику як об'єктивну реальність, і потрібен час для переоцінки цієї політики і для висновку: ми – суб'єкти політики. У цей період нове покоління починає вимагати змін у політиці або її продовження. Наприклад, покоління українців (за політичними ознаками – громадянства), яке народилося і сформувалося в умовах незалежної держави, матиме інші політичні цінності, ніж старше покоління, яке народилося і сформувалося в умовах тоталітарної держави – СРСР, і яке домінує у складі сучасної політичної еліти.

У визначеннях і характеристиках політики є чимало спрощень, міфів, зведень до однієї якості. Поширення набула теза, що „політика – це мистецтво можливого”. Це, хоча і спрощена, але лише одна з граней сучасного „мистецтва” політики, доступної професіоналам. Водночас політика має ще багато рис, які лише в комплексі дають уявлення про її сутність і функції. Наприклад, довго у політиці існувало настановлення на те, щоб переграти супротивника. І найкращим політиком вважався той, хто це вмів зробити, не звертаючи уваги на засоби. Сьогодні ці якості теж існують, але головним свідченням ефективності політика стає уміння вести діалог, знаходити компроміси, зміцнювати глобальні механізми безпеки.

Методологічно важливо розрізняти теоретичну і практичну частину політики. Теоретична політична діяльність має багато складових: формування політичних ідеологій, вивчення політичної ситуації в країні і світі засобами політичної науки, удосконалення політичної теорії розвитку суспільства, теоретичне обслуговування (забезпечення) роботи політичних інститутів, влади і опозиції в різних аспектах, політичні прогнози тощо. При цьому слід враховувати політичне проектування і застосування політичних технологій, яке неможливе без теоретичної діяльності. Теоретична діяльність складає ідеальну форму буття політики. Іншу його форму створює політична практика: організаційна діяльність, політичне управління, підбір і розстановка кадрів, їх підготовка, ухвалення рішень, експертні і соціологічні опитування з проблем політичного життя, інформаційна і пропагандистська робота, практична організаційна діяльність політичних інститутів і органів влади, взаємодія з інститутами громадянського суспільства.

В обох формах політика виступає як інтелектуально і предметно-практична праця з відповідним розподілом функцій. І цей розподіл стає все більш спеціалізованим, але тим цінніші політика і політики, які оцінюють світ і ситуацію системно, з урахуванням структурності і функціональності, конкретно-історичних характеристик. Ці підходи є чи не найважливішими для політичної науки при аналізі політики та синтезі результатів досліджень і розробці політичних стратегій в пошуку нових

засобів підвищення ефективності політики, вирішення конфліктів.

Ефективність політики визначається не тільки ступенем теоретичного забезпечення, підбором кадрів, професіональним рівнем політиків, технологіями, але й об'єктивними умовами, в яких вона реалізується, станом суспільства, рівнем політичної і правової культури населення, ступенем врахування його інтересів, зрештою – рівнем довіри народу до влади. Чимало науковців, особливо так званих „матеріалістів” (за самоназвою, тому що в політичній науці цей термін дуже умовний), наводячи досить переконливі аргументи, вважають об'єктивні умови визначальним фактором політики. Але виникає питання, чому в багатьох країнах з багатими ресурсами, з працелюбним народом часто політика менш ефективна, ніж в країнах з гіршими об'єктивними умовами? Природні і суспільні об'єктивні фактори дуже важливі, але їх використання залежить від суб'єктивних факторів. Сільськогосподарська політика в Угорщині удвічі ефективніша, ніж в Україні, при бідніших ґрунтах, з приблизно однаковими кліматичними умовами. Причини такої різниці треба шукати в суб'єктивному факторі, в ціннісних орієнтаціях і мотивах трудової діяльності працівників сільського господарства, у їх ставленні до праці, в традиціях.

Суб'єктивний фактор об'єктивується, набуває предметного характеру через матеріалізацію ідей, теорій, переконань, мотивів і стимулів, навіть віри і надії, тобто через матеріалізацію політичної свідомості через політичні інститути. Уряди, їх апарати, органи самоврядування, інститути громадянського суспільства за допомогою програм, статутів, доповідей, розпоряджень, декретів, наказів та інших політичних документів реалізують політичну волю лідерів, керівників, управлінців. Суб'єктивні наміри перетворюються на об'єктивні результати. Пропаганда, ЗМІ, мистецтво, література, кіно тощо стають засобами об'єктивізації суб'єктивного фактора політики. Історія знає багато прикладів, коли політичний лідер зі своєю командою різко змінював долю держави.

В аналізі політики велику роль відіграє ситуаційний підхід. Ситуаційний підхід (contingency approach) у буквальному значенні – імовірний, той, що залежить від випадкових обставин, ситуацій. Центральним його моментом є певний набір обставин (чинників, змінних), які впливають на конкретну політику як на рівні прийняття політичних рішень, так і на етапі їх реалізації та нейтралізації негативних факторів політичних процесів (інколи економічних, ідеологічних, які політизуються).

Методологія ситуаційного підходу пояснюється в теорії управління за допомогою певних алгоритмів. Так, М. Мікон, М. Альберт, Ф. Хедоурі пропонують чотирикроковий процес ситуаційного підходу [3]. Перший крок – застосування системного аналізу, методів планування і контролю, кількісних методів прийняття рішень. Другий – залучення методу порівняльного аналізу різних рішень, оцінювання ймовірності подій та їх наслідків. Третій – відбір чинників та оцінювання ймовірнісного

ефекту від зміни одного чи кількох з них. Четвертий – вибір прийомів, які мають найменший негативний ефект і за допомогою яких можна досягти поставлених цілей в конкретних умовах.

На нашу думку, цей підхід поширюється не тільки на внутрішню і зовнішню політику в глобально-національному масштабі, але й на регіональну політику і дозволяє поєднати системний і конкретно історичний підходи в певній країні, в будь-якому регіоні в конкретний історичний час.

Важливе методологічне значення в розумінні і здійсненні політики відіграють такі поняття, як „політичний простір” і „політичний час”, особливо в зв’язку з методологічними підходами аналізу і синтезу політики, про які говорилося вище. Сукупність усіх проявів політики заповнює конкретний політичний простір країни, який взаємопов’язаний з іншими політичними просторами – глобальними і регіональними (інші країни, політичні союзи, об’єднання). Політичний час є одним із зрізів соціального часу і перетікає з минулого через сьогодні в майбутнє. Зупинити час неможливо. Але оскільки політичний простір трансформується, то взаємодія політичного простору і часу дозволяє суб’єктові робити помилкові висновки, що політичний час зупинився або загальмувався. Насправді політичний час країни може не збігатися з глобальним чи субрегіональним політичним часом. У цьому випадку деякі автори говорять, що країна перебуває в стані межичасся [4]. Зависати в стані межичасся країні дуже небезпечно, оскільки світ, який розвивається, просто „не помітить” „завислу” країну.

Просторовий вимір політики не зводиться до внутрішньої і зовнішньої політики і до геополітичних характеристик. Це більш глибоке розуміння політики, коли політичний простір особистості, соціальних груп, політичних інститутів, держави, громадянського суспільства, субрегіональної і глобальної політики взаємодіють і взаємопроникають. Який би не був малий політичний простір окремої особистості, але і його масштаб залежить від масштабу особистості. Це ж стосується й країни. Невелика країна, наприклад, Ізраїль, має політичний простір дій значно більший, ніж країни більші. Так вже визначила історія. І навпаки, як не прикро, політичний простір України досить малий для такої великої європейської країни. Просторовий і часовий вимір політики країни характеризує її роль у світі, її реальну політичну вагу, її перспективи.

В той же час поняття „геополітичний простір” входить в систему понять, які розкривають сутність політики. В дослідженнях і виступах політиків геополітичний простір розглядається у двох аспектах: а) як природні, об’єктивно визначені кордони держав, груп держав, блоків; б) як продукт політичного мислення (уяви) про інтеграційні і дезинтеграційні процеси, котрі створюють різні конфігурації політичного простору і які не завжди збігаються з офіційними кордонами, не закріплені в угодах тощо. Наприклад, країна розглядається як сфера впливу двох – трьох потужних

держав чи блоків.

При цьому точки зору на геополітичний простір і на геополітичну ідентифікацію можуть суттєво розходитися, а тому поняття „геополітичний простір”, „геополітична ідентичність”, якщо вони залучаються до системи понять, які визначають політику, мають розглядатися як соціально обумовлені і соціально сконструйовані. Це говорить про те, що так званий світовий політичний порядок теж є як об'єктивно існуючим феноменом, так і мисленневою конструкцією, яка перебуває в слабкому зв'язку з географічними і політичними кордонами.

Очевидно, при моделюванні політичного майбутнього слід враховувати деякі ключові положення. По-перше, при аналізі доктрин і практичних дій держав і блоків необхідно розглядати різні концепції про існування націй і простір їх виживання, про життєво важливі інтереси, в основі яких можуть бути раціоналістичні моменти і політичні міфи. По-друге, кордони держав і блоків слід розглядати не тільки в аспекті влади і панування, але й історичних аспектів співіснування етносів, імперій, держав, де політико-культурні стереотипи дуже стійкі; по-третє, інтелектуальна і політична уява політиків, соціальних груп, етносів досить часто створює такі конструкти, які включають пристрасті, ірраціональні мотиви в концепції політичної ідентичності, національної безпеки, міжнародної загрози і відповідальності. Ці положення показують, наскільки складними є фактори формування політичних стратегій держави, нації, блоку, наскільки взаємозалежні об'єктивні і суб'єктивні фактори функціонування і реалізації політики.

Методологічно важливим є питання про співвідношення політики і влади. Влада є головним (але не єдиним) джерелом політики та її змістом. У той же час влада – засіб здійснення політики. Отже влада і політика – дві постійно взаємодіючі сторони політичного процесу. Примат політики проявляється тільки в тому, що вона створює владу, змінює її, використовує як інструмент реалізації цілей політики.

Політика формує політичне життя країни, робить його хаотичним або раціональним, створює політичне буття з відповідною політичною культурою, спілкуванням, взаємовідносинами політичних суб'єктів. Політичне життя країни характеризується, в першу чергу, політичними відносинами в суспільстві між частинами країни, класами, соціальними групами, особистостями. Ці відносини розділяють або об'єднують групи, еліти, верстви, партії спільними чи різними цілями, ідеалами, інтересами. Політичний же лад в суспільстві, побудований на базі цих відносин, політичний режим у країні, особливості культурно-історичного розвитку визначають зміст, тональність цих відносин на конкретному етапі – конфліктні або консенсусні, антагонічні або партнерські. Звідси ж визначається і загальна політична атмосфера в суспільстві, ступінь конфліктності, співробітництва політичних сил.

Разом з тим, ступінь ефективності і раціональності політики значною

мірою залежить від врахування впливу міфологічних її складових. Особливість політичного міфу полягає в тому, що він завжди прагне стати реальністю. Хоча спроби підмінити реальність часто закінчувалися трагічно (наприклад, міф про „світову революцію”, міф про „арійську расу”). Але частіше міф стає і об'єднуючим, консолідуючим фактором. Без нього неможлива історія суспільного розвитку. Г. Лебон писав: „Всі наші художні, політичні або соціальні поняття неодмінно містять могутній відбиток ілюзій. Людина іноді валить у порох ці ілюзії ціною жахливих переворотів, але вона завжди буває змушеною знову витягти їх з-під руїн. Без цих ілюзій їй не вдалося б вийти зі стану примітивного варварства, і без них вона незабаром знову впала б в той же стан. Все це - порожні тіні, дочки наших мріянь, але вони змусили народи створити все, що становить тепер славу мистецтва й велич нашої цивілізації. Головним чинником еволюції народів ніколи не була істина, але завжди омана” [5]. Саме ілюзії, як зазначає Г. Лебон, і є політичними міфами, тобто двигунами прогресу.

На найважливіші соціальні функції міфів у політичному вираженні вказує А. Дернер [6]. На думку вченого, політичний міф створює колективну ідентичність із членів суспільства. Завдяки цьому соціум як спільнота одержує свою безперервність (тотожність, гомогенність). Крім того, політичний міф як компонент політичної свідомості створює почуття прихильності членів до певного соціуму. А. Дернер пише, що політичні міфи певною мірою формують політичну свідомість, впливають на мислення й дії людей, мобілізують; вони „конструюють політичні реалії також й у тому розумінні, що карбують схильність індивідів до дії, тобто поступово виключають певні альтернативи зі спектра можливих реакцій. Таким чином, міф формує не тільки сприйняття, але й, що більше важливо, спрямовує в певне русло емоційні енергії, найчастіше переборюючи наявні моральні й цивілізаційні бар'єри”.

Література:

1. **Михальченко Н.И.** Политическая идеология как форма общественного сознания. – К., 1981. – С. 41 - 55.
2. **Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М.** Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. – К.: Знання України, 2002. – С. 127.
3. **Микон М., Альберт М., Хедоури Ф.** Основы менеджмента. – М., 1992. – С. 83.
4. **Михальченко М., Самчук З.** Україна доби межичасся. Блиск та убозтво куртизанів. – Київ - Дрогобич, 1998. – 286 с.
5. **Гюстав Лебон.** Психология народов и масс. – Спб.: „Макет”, 1995. – С. 227
6. **Dorner A.** Die Inszenierung Politischer Mythen. Ein Beitrag zur Funktion der Symbolischen Formen in der Politik am Beispiel des Hermannsmythos in Deutschland, Politische Vierteljahresschrift, № 34, Heft 2, 1993. - P. 202.